

SOBRE L'ESTUDI ESCRIT PER JORDI JANÉ

Li-Chang. El xinès de Badalona

JORDI COCA

La dedicació de Jordi Jané a l'estudi de les arts parateatrics depassa de molt els *Quaderns* que publica en aquest diari. De fet, en les diferents facetes de la seva vida –com a periodista, fent de professor d'història del circ en diverses institucions acadèmiques, en tant que guionista i presentador de televisió en programes dedicats a les varietats, i com escriptor– Jané s'està convertint en un especialista del nivell i l'agudesa de Joan Tomàs o de Sebastià Gasch, sobre el qual, per cert, va escriure un llibre. Als textos que tracten de Gasch i també de Charlie Rivel, i al volum de divulgació

descobreix la passió per la màgia i es dedica a la formació durant l'adolescència. Passa després per etapes diferents que fins i tot suposen uns canvis de nom artístic: va ser El Caballero Forns del 1928 al 1933, i d'aquest any al 1945, ja amb una personalitat xinesa, es feia dir Ling-Fu. Del 1945 al 1954, sent ja Li-Chang, emprèn l'aventura de crear i protagonitzar grans revistes fantàstiques de màgia, en algunes de les quals arribava a comptar amb una trentena d'artistes. Del 1955 al 1969 hi ha la gran projecció internacional de Li-Chang i, finalment, fins a l'any de la seva mort, el 1998, hi ha el que Jané anomena la tardor daura-

on es pot intuir què havien de ser els espectacles complets d'aquest il·lusionista.

L'enumeració del contingut formal del llibre ens dona només una part del que ha fet Jordi Jané. Efectivament, al costat de les peripècies personals per assolir cada vegada més difusió, i més enllà de la crònica d'un mag que passeja el seu art per tot Europa –tot això en bona mesura es pot fer a través de la documentació–, el que trobem a *Li-chang. El xinès de Badalona* és un estudi realment interessant d'alguns dels números més personals de Li-Chang. Personals, i això Jané ho remarca, no pas perquè ell en fos el creador, sinó per la manera netíssima i altament professional que Li-Chang s'imposava a ell mateix i a la resta de la companyia.

L'impacte de veure actuar David Tobias Bamberg (*Fu-Manchú*) al teatre Apolo de Barcelona va dur Joan Forns a adoptar ell mateix la indumentària i les maneres xineses. I el va dur també a voler igualar i fins i tot a superar la persona que ell reconeixia com a mestre indiscutible. Un número que havien fet molts altres mags, i que Fu-Manchú tenia en el seu repertori, es convertí justament en el passaport que va obrir més portes internacionals a Li-Chang. Ens referim al número conegut amb el nom de *la fuga ràpida*. Segons sembla, Li-Chang l'executava amb una perfecció increïble i, a més, amb un alt grau de teatralització.

Aquest segon aspecte es concreta en espectacles com ara *El embrujo de Asia* (1945-1947), *El sueño de una noche en China* (1948-1952) i *El dragón de oro* (1952-1954), àmpliament estudiats per Jordi Jané en el llibre. Obres de gran format, amb un component de teatralitat que anava més enllà dels números estrictament màgics. Que jo sàpiga, fins ara cap d'aquests espectacles no havien estat analitzats i no se n'havia valorat, tal com fa Jané al llibre, els mèrits de conjunt on tant pes tenia la indumentària com la música, passant, lògicament, per la impecable execució dels jocs. En aquest sentit, i salvant tantes distàncies com es vulgui, en l'obra de Li-Chang s'hi pot trobar se'ns dubte un precedent del que després va fer Joan Brossa per la màgia: aportar un món a aquests espectacles, un món que va més enllà de l'estricta tècnica il·lusionista.

Amb el llibre *Li-Chang. El xinès de Badalona*, Jordi Jané recupera, doncs, una figura internacional del nostre teatre i, especialment, recupera un precursor i un mestre la memòria del qual hauria de ser infinitament més popular del que és.

JOAN BROSSA LLIURE EL PREMI SEBASTIÀ GUASH A LI-CHANG EL 1985

Les arts escèniques a Catalunya, s'hi afegeix ara *Li-Chang. El xinès de Badalona*, un volum magnífic i àmpliament il·lustrat que editen l'Ajuntament i el Museu de Badalona.

Li-Chang, nascut el 1916 com a Joan Forns i Jordana, va ser un il·lusionista d'àmplia projecció internacional la trajectòria del qual quedà profundament marcada pel britànic Fu-Manchú. Si el nostre país no fos tan desagraït, artistes com Joan Forns i molts altres –recordem únicament a tall d'exemple la bellíssima Elena Jordi, Alady i Ezequiel Vigués *Didó*– formarien part de la memòria popular. Disortadament, el cert és que tret d'un selecte club d'iniciats, la immensa majoria de conciutadans nostres no saben, no sabem, res sobre aquest mag d'altíssima qualitat que arribà a actuar als escenaris més prestigiosos d'Europa, les característiques més remarcables del qual, des del punt de vista de la seva presentació a l'escenari, era el seu impecable aspecte oriental i la netedat de l'execució dels efectes màgics.

Per apropar-nos a aquesta figura Jordi Jané articula el seu llibre en sis apartats que, en conjunt, són un testimoni de l'evolució d'aquest artista singular. Ens el presenta primer quan

da, una mena de reconeixement local en el qual hi ha va tenir un paper destacat el poeta Joan Brossa. El llibre compta encara amb un recull de comentaris crítics que ens permeten de valorar la impressió que feia la seva feina, i amb un anecdotari que ens acostava la dimensió més íntima del personatge.

Finalment, Jané clou el seu treball amb una referència al llegat de Li-Chang amb un inventari de gires i actuacions, i amb una bibliografia. El conjunt ve acompanyat d'il·lustracions diverses que van des de fotografies dels números més destacats de Li-Chang com de reproduccions de suggeridors cartells d'aires orientals,

Jordi Jané recupera una figura internacional del nostre teatre que hauria de ser més popular del que és

ILLES PERDUDES

Pel·lícules de temporada

MIQUEL DE PALOL

En els clixès televisius, sembla haver-hi pel·lícules específiques de cada època de vacances. *Que bonic és viure!*, de Frank Capra, és la pel·li de Nadal per excel·lència, quan ja gairebé s'ha perdut la tradició del *Don Juan*, de Zorrilla, per Tots Sants. Tot i que els usos catòlics cada dia diuen res a menys gent, durant la Setmana Santa, a més de les específiques sobre la vida de Jesús, és obligat passar pel·lis de romans, potser per l'afinitat temporal més que per relació amb la Setmana Santa en si, que sol ser tangencial, quan no inexistent. Així desfilen per les diverses pantalles *Rei de Reis*, *La caiguda de l'Imperi Romà*, *Quo Vadis?*, *Els Deu Manaments* i *Espartac*. Més rarament, i en tot cas a l'hora del porno, algun segon canal gosa embarcar-se amb l'*Evangelí*, de Passolini, que ja se sap que no es plat apte per a tots els estòmacs, deliciosament relaxats pel consum de subproductes.

Entre les esmentades, en primer lloc no hi sé veure obres mestres. Són un kubrickià –se'n pot dir així?– convençut, però *Espartac* em sembla la pitjor de les seves obres, i cada cop que la torno a veure la trobo menys lluny de qualsevol altra superproducció d'estudi signada pel Cecil B. De Mille de torn, cosa que tampoc vol dir que sigui una porqueria, però no serà mai al costat d'un *Camins de glòria*, d'un *Dr. Strangelove* o d'un *2001*.

Hi ha, en canvi, una obra que arrossega tots els estigmes de l'adotzenament superproducció, dependència a l'*star system*, grinyols ideològics, tribulacions de realització, i que, malgrat això, cada cop que la veig, per descomptat per Setmana Santa, em torna a semblar una obra mestra. Em refereixo al *Ben Hur* (1959), de William Wyler. Dissenteixo dels savis del cine superior a la ja notable, i encara del període del cine mut, de Fred Niblo de 1926, amb Ramon Novarro en el paper protagonista. La versió de Wyler manté un ritme impecable, trepidant, sense temps morts ni defalliments excepte potser en els efluvis salvífics del dilatat final, i conté un dels majors nombres de moments culminants que he vist mai en una pel·lícula d'àmplia difusió, la majoria magistralment resolts per la força objectiva de la imatge: el retrobament de Judà i Messala, amb les dues llances convertides en emblema clavades en l'encreuament de bigues; la mirada de Judà a l'enigmàtic personatge que li dona aigua quan el porten a galeres, i que ja sabem que és Jesús quan el centurió que anava per encarrar-s'hi retrocedeix amb horror sagrat; la relació entre Judà i el comandant de la flota romana Quintus Arrius, des de la fuetada inicial fins al procés de salvació mútua, amb la mirada final d'un Ben Hur ja alliberat cap als remers encadenats; el reencontre entre Judà i Messala, quan el jueu s'apareix al romà vestit com un dels seus, el final de la cursa de carros, quan un Ben Hur vencedor i destructor del seu enemic contempla la pista buida, perquè la cursa continua.

És una obra mestra, però no ho diuem gaire alt, que el pròxim cop no ens la passin a les quatre de la matinalada.